MARC CONCEPTUAL DELS CONGRESSOS: FONAMENTACIÓ

AMB EL SUPORT DE:

Generalitat de Catalunya

Diputació Barcelona xarxa de municipis

Barcelona, la ciutat de les persones

Ajuntament de Barcelona

Educación y cultura

Socrates

AMB EL PATROCINI DE:

CAJA MADRID OBRA SOCIAL

Dins l'educació social, ètica i qualitat són conceptes relacionats. Es tracta d'una professió en què la majoria dels àmbits d'acció descansen en l'existència de desigualtats socials i que ofereix serveis freqüentment "no demanats" pels usuaris que estan en aquesta posició de desigualtat.

El professional es mou en un univers "d'injustícia" i es troba sovint davant de situacions en què ha de decidir si vol donar veu a aquells que no en tenen. Els potencials destinataris dels serveis desconeixen i/o no tenen mecanismes per defensar-se dels possibles abusos en l'aplicació d'aquests serveis. Així doncs, ens trobem davant d'un professional que no pot defugir el "definir-se" respecte de la posició que ha d'ocupar en el seu treball quotidià. Perquè tota acció socioeducativa té sempre una dimensió valorativa que defineix la finalitat que es busca i selecciona el conjunt d'accions que acosten cap a aquesta finalitat. Ha d'assumir que el compromís ètic està present en cadascuna de les seves accions i que la tria de valors és indefugible.

A la vegada, la idea de qualitat adopta una nova dimensió perquè els paràmetres per mesurar-la estan estretament relacionats amb els valors a partir dels quals es desenvolupa l'acció. Ens trobem en una situació en què "no es perd quota de mercat" ni els usuaris "reclamen" efectivitat ni resultats. És a dir, no hi ha pressió externa o la pressió la generen altres agents que no necessàriament demanen allò que el professional considera que ha de ser el resultat de la seva acció. Tot això fa que sigui una professió que requereix un alt grau d'autocontrol i d'autoregulació, perquè la adscripció a un determinat conjunt de principis i valors que responguin a la idea de "bona pràctica" és una opció voluntària des del punt de vista ètic.

Aquesta situació posa els professionals en el dilema de definir de què són responsables i davant de qui són responsables.

Totes aquestes reflexions ens van portar a veure que calia organitzar un espai de participació i debat que respongués a la necessitat de construir un marc compartit a partir del qual identificar tant els conflictes ètics fonamentals per al conjunt de la professió, com el posicionament a partir del qual s'analitzen aquests conflictes. L'eix bàsic del Congrés havia de ser la importància i quotidianitat de la deontologia en el sí de l'educació social. Aquest element podia facilitar l'establiment de mecanismes per a la construcció d'una identitat compartida per a tots els membres de la professió, al marge de les diferències geogràfiques. Per altra banda, es va tenir clar des del primer moment que aquest congrés havia de ser un punt de partida per què cada col·lectiu, equip, associació, etc. pogués continuar treballant.

Aquesta opció inicial ens va fer veure que no es tractaria tant de posar-se a discutir dilemes, com de construir un marc que identifiqués els interrogants que estan en la base de la professió. La resposta a aquests interrogants (és a dir, la definició d'un paradigma marc) permetria posteriorment prendre posicions davant dels grans dilemes que pot plantejar la professió. De fet, els

dilemes poden ser infinits (infinites narracions on s'estableixen conflictes de valor), les casuístiques poden ser innombrables, i les percepcions d'existència o inexistència de dilema, així com els punts de vista per al seu tractament, també poden ser múltiples. Es va fer evident que calia trobar elements unificadors per al tractament de la problemàtica dels valors en l'educació social, i no tant donar respostes tancades a algun d'aquests dilemes, la qual cosa hauria estat una tasca impossible en una professió tan associada a contextos i situacions canviants.

Les idees que avalen aquesta postura són:

- Els conflictes no apareixen "en sí", sinó que ho fan des del límit dels paradigmes. Això vol dir que en el col·lectiu professional, la definició de què és un conflicte ètic i quins són els elements que cal tenir en compte per tractar-lo és un tema obert que cal concretar i definir. Amb unes altres paraules, es comparteixen significants però no significats sobre la tasca, les funcions, les responsabilitats i els posicionaments davant dels conflictes.
- El posicionament ètic comporta necessàriament una definició compartida del sentit de la professió en el context social. És a dir, en el moment que es proposen uns valors com elements rectors de les "bones pràctiques", s'està perfilant el sentit que el col·lectiu professional està donant a la seva tasca (i que pot entrar en contradicció amb allò que la societat o les administracions consideren que és un problema).

Aquest posicionament transcendeix l'àmbit o sector habitual de treball i es converteix en element comú a tota la professió. De fet, si cada àmbit de treball definís una posició diferent davant de la realitat social, s'entraria en un procés de desintegració que posaria la professió davant d'un futur incert.

En aquest sentit, es va evitar explícitament el treball per àmbits i es va optar, amb total consciència, per fer un treball d'identificació d'allò que hi ha de comú en tots els sectors professionals que se situen dins de l'educació social. La postura que es defensa és que els dilemes de fons són molt similars, però el que canvia són els escenaris o els "relats" on s'ubiquen aquests conflictes (per exemple, els dilemes que es plantegen en els drames de Shakespeare sempre seran els mateixos, tant si es contextualitzen en l'època que va viure l'autor com si es fan versions modernes. El que importa no és l'escenari, sinó el problema que realment es tracta). Això no nega que cada àmbit de treball pugi identificar els "escenaris", "contextos" o "famílies de dilemes" més habituals en cadascun d'ells. Ara bé, aquest ha de ser un treball que es pot fer amb unes certes garanties d'èxit quan es parteix d'uns principis previs de caràcter comú per a tota la professió, a no ser que s'estigui caminant en la direcció de crear professions paral·leles dins de l'educació social enlloc d'una única professió conjunta.

Des d'aquest punt de vista, davant d'un dilema, el més important no és tant quina solució se li dóna, sinó la manera com s'arriba a la solució. És a dir, el contingut propi del dilema és important, però ho és molt més tot el que l'aparició del dilema suscita:

- Existència o inexistència d'un paradigma o model genèric compartit per identificar els dilemes i establir sistemes de resposta.
- Identificació dels valors implícits en cadascun d'aquests models.
- Establiment de mecanismes de discussió i debat en el sí del col·lectiu (professional en sentit ampli o equip de professionals en sentit estricte).

Aquests elements previs van portar a la Secretaria Científica a la proposta de taules que ja coneixeu i que trobareu ordenada en les pàgines posteriors. Es va treballar en tres eixos:

- El sentit de l'ètica en la pràctica professional.
- Ètica, qualitat i bones pràctiques.
- Actuació social i intervenció socioeducativa.

I aquests tres eixos es van desenvolupar des de 4 punts de vista complementaris entre ells:

- Elements conceptuals
- Orientacions, tendències
- L'encàrrec
- La construcció de la professió

A la vegada, els temes generadors dels grups de treball van ser:

- La importància de l'ètica en la construcció de la identitat professional del educador/a social.
- Indicadors de qualitat en la relació (acció) educativa.
- Ètica, qualitat i bones pràctiques.
- Necessitats socials i respostes socioeducatives. La educació social com agent impulsor del canvi.
- El conflicte ètic en l'acció socioeducativa.
- La diferenciació cultural i dels valors en l'acció socioeducativa.

L'experiència del Congrés ens ha demostrat que aquesta va ser una línia d'actuació adequada i que els temes dels diferents grups de treball van permetre una discussió àmplia i extensa, com podreu veure en les conclusions finals i en el material que transcriu literalment el treball de cada grup. Pràcticament en cap de les valoracions s'ha demanat explícitament un treball per àmbits, i en canvi s'ha valorat molt positivament la possibilitat de compartir entre sectors professionals diferents i veure que els grans problemes són els mateixos, malgrat puguin tenir aparicions diferents.

Finalment, la Declaració de Barcelona és una síntesi que serveix de punt de partida per a treballs posteriors. Mostra unes preocupacions compartides per un col·lectiu professional ampli i divers. Defineix una posició des de la que es llegeix la realitat social i les funcions del professionals. Demostra que els professionals comprenen que la deontologia és una activitat quotidiana, perquè els elements ètics i morals estan sempre presents en la tasca, i que la construcció professional parteix d'un sentit d'autocrítica i de revisió permanent, dins d'un optimisme realista, malgrat l'arrel dels conflictes que estan en la base de l'acció.

Aquest projecte s'ha dut a terme amb el recolzament de la Comunitat Europea.

El contingut d'aquest projecte no reflecteix necessàriament les opinions de la Comunitat Europea, ni implica cap responsabilitat per part seva.